

Handreiking

Zwemveiligheid nieuwkomers

Wat kunt u als gemeente doen?



Inhoudsopgave

Vooraf	3
1. Inleiding	4
1.1 Nederlanders met migratieachtergrond en asielzoekers verdrinken vaker	4
2. Wat kunt u als gemeente doen	6
2.1 Vergroten zwemvaardigheid nieuwkomers	6
2.2 Voorlichting over veilig zwemmen	9
Bijlage: Meer informatie	10

Vooraf

Het Kennisdelingsprogramma Gezondheid Statushouders biedt ondersteuning aan gemeenten en professionals die in hun werk te maken hebben met de gezondheid van en zorg voor statushouders.

Het programma richt zich op het ontwikkelen, delen en borgen van kennis, goede voorbeelden en het uitwisselen van ervaringen. Statushouders, vluchtelingen met een verblijfsvergunning die in de gemeente wonen, worden actief betrokken bij het programma. Het programma wordt uitgevoerd onder regie van Pharos in samenwerking met GGD GHOR Nederland. Beide organisaties werken nauw samen met VNG OTAV (OndersteuningsTeam Asielzoekers en Vergunninghouders) binnen het Ondersteuningsprogramma Gezondheid Statushouders. Het ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport, het ministerie van Binnenlandse Zaken en de VNG zijn opdrachtgever van deze gezondheidsprogramma's.

Deze handreiking is onderdeel van een serie handreikingen voor gemeenten. De handreiking is bedoeld voor gemeenteambtenaren die zich bezighouden met statushouders vanuit integratie en participatie, volksgezondheid, huisvesting of anderszins. De handreiking, mede in samenwerking met VeiligheidNL tot stand gekomen, bevat informatie, adviezen en tips gericht op het vergroten van zwemveiligheid van nieuwkomers¹ binnen de gemeenten.

¹ Onder nieuwkomers wordt in deze handreiking verstaan: nieuwe inwoners van een gemeente die als vluchteling, asielzoeker of arbeidsmigrant naar Nederland zijn gekomen.

1. Inleiding

In Nederland verdrinken jaarlijks rond de tachtig inwoners, waarvan gemiddeld negen onder de vijftien jaar. Verdrinking is doodsoorzaak nummer 1 bij jonge kinderen onder de 4 jaar. Naast de verdrinkingen met dodelijke afloop komen er veel kinderen in een ziekenhuis terecht, met veelal zeer ernstig letsel, waaronder onherstelbare hersenschade (zie kader). Tussen 1996 en 2015 verdronken er in Nederland ruim twee keer zo veel mensen van niet-westerse afkomst als autochtone Nederlanders. Ook in de zomer van 2017 waren er weer berichten over nieuwkomers die verdronken in zwembaden, plassen of rivieren.

Nederland is zeer rijk aan water. Water is overal aanwezig in vele vormen zoals, tuinvijvers, sloten, grachten, meren, de zee, kanalen en rivieren.

ONDERREGISTRATIE VERDRINKINGSONGEVALLEN

Jaarlijks worden circa 90 kinderen/jongeren van 0 tot en met 25 jaar opgenomen in een ziekenhuis na een verdrinkingsongeval en komen er gemiddeld 160 per jaar op de Spoedeisende Hulp terecht². Experts geven aan dat er sprake is van een onderregistratie. In werkelijkheid ligt het aantal verdrinkingsongevallen, waarbij het in veel gevallen nog net goed afloopt, een factor 10 hoger dan het aantal geregistreerde ongevallen³. Ook het totaal aantal geregistreerde verdrinkingen door het CBS is een onderrapportage van het werkelijke aantal, aangezien (nog) niet-geregistreerde asielzoekers (zonder BSN-nummer) niet zichtbaar zijn in het CBS en een verdrinking binnen deze doelgroep vaak onzichtbaar blijft in de statistieken.

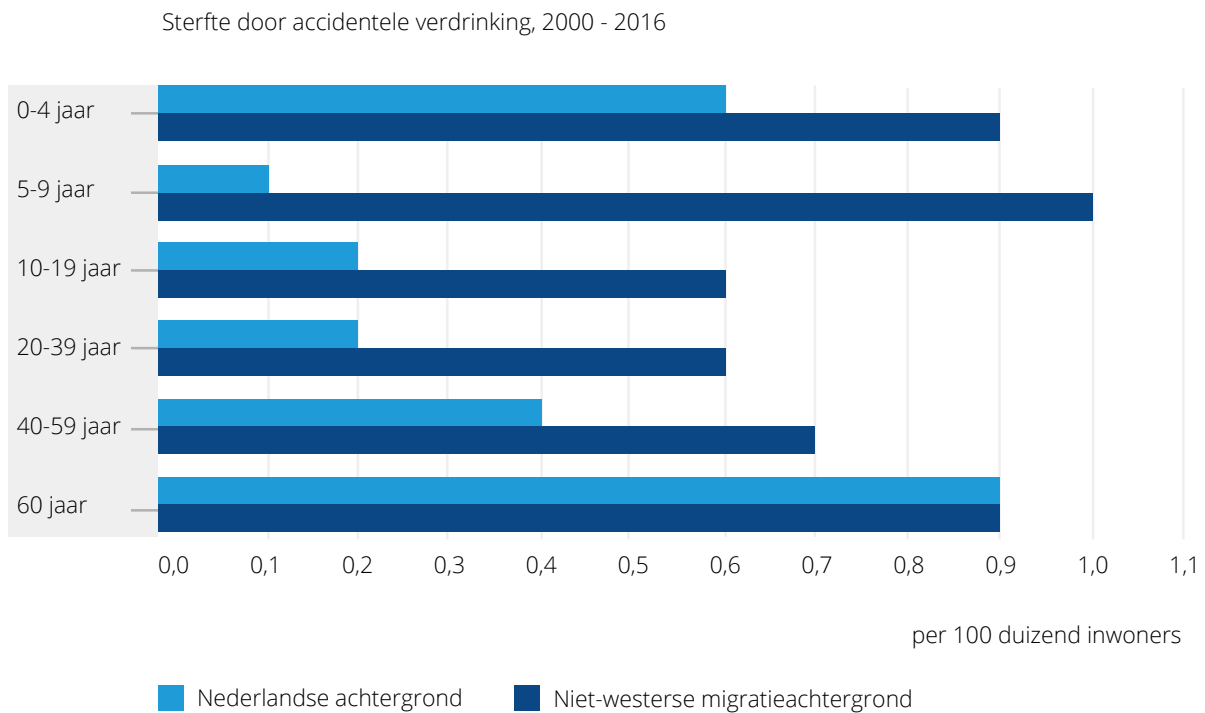
² VeiligheidNL, LetselInformatieSysteem (LIS), 2013 – 2017.

³ Verkennend onderzoek verdrinkingen / Mieke Cotterink, Wieke Ormel, Amsterdam : Stichting Consument en Veiligheid, 2010.

1.1 Nederlanders met migratieachtergrond en asielzoekers verdrinken vaker

Nederlanders met een migratieachtergrond zijn vaker slachtoffer van verdrinking dan autochtone Nederlanders⁴ (figuur 1). Bij de 5- tot en met 9-jarigen is het verschil met kinderen met een Nederlandse achtergrond het grootst.

De enige (niet-natuurlijke) doodsoorzaak waaraan asielzoekers een grotere kans hebben om te overlijden is verdrinking. Bij mannelijke asielzoekers kwam verdrinking bijna twintig keer vaker voor dan bij Nederlandse mannen in de periode 2011 tot en met 2015. Dit blijkt uit epidemiologisch onderzoek van GGD GHOR Nederland⁵.



Figuur 1 - Sterfte door accidentele verdrinking (Bron: CBS, 2017)

⁴ Zie ook [Afname-verdrinkingen-bij-mensen-met-migratieachtergrond](#) (CBS, 2017)

⁵ Bron GGD GHOR Nederland, 2018.

2. Wat kunt u als gemeente doen?

Om het aantal verdrinkingsongevallen terug te dringen is het van belang om een multidisciplinaire aanpak te volgen. Het voeren van een actief zwemvaardigheidsbeleid -aanbod van zwemlessen en voorlichting- blijkt een positieve invloed te hebben op de zwemvaardigheid van kinderen met een migratieachtergrond⁶. Het is belangrijk dat gemeenten binnen hun verantwoordelijkheid voor gezondheidsbevordering van hun inwoners en participatie van kwetsbare groepen, een rol spelen op 1) vergroten zwemvaardigheid nieuwkomers en 2) voorlichting over veilig zwemmen

2.1 Vergroten zwemvaardigheid nieuwkomers

Relatief veel nieuwkomers zijn minder zwemvaardig en hebben vaak geen zwemdiploma(s). Hierbij spelen meerdere factoren een rol:

- Minder kennis over risico's van water
- Minder kennis over het belang van zwemvaardigheid
- Belemmeringen om zwemlessen te volgen
- Culturele factoren

Minder kennis over risico's van water

Jonge nieuwkomers en hun ouders hebben over het algemeen minder kennis en bewustzijn over de risico's van water. Dit geldt vooral voor de groep die nog maar kort in Nederland woont. Ouders zijn zelf minder opgegroeid met water en het leren zwemmen. Hierdoor onderschatten zij vaak de gevaren van water en overschatten hun eigen zwemvaardigheid. Ook als zij al een beetje kunnen zwemmen, lopen zij grote risico's. Daarnaast zijn zij vaak opgegroeid met het idee dat 'je voor elkaar zorgt en op elkaar let'. Jonge nieuwkomers⁷ gaven in gesprekken herhaaldelijk aan dat 'als zij met anderen zijn, het veilig is om te zwemmen'. Men gaf aan dat 'er altijd op je wordt gelet'.

In Nederland kan je er niet vanuit gaan dat anderen op je letten. Daarnaast realiseren Nederlanders zich meestal niet dat jonge nieuwkomers vaak onvoldoende zwemvaardig zijn en nodigen hen uit voor een zwemfeestje of om samen te gaan zwemmen in een rivier, recreatieplas of zwembad.

Minder kennis over het belang van zwemvaardigheid

Door de onbekendheid van risico's van water, geven nieuwkomers minder prioriteit aan het leren zwemmen van hun kinderen in vergelijking met Nederlandse ouders. Om de zwemvaardigheid te vergroten is het van belang om de ouders te wijzen op de risico's van water in Nederland. Ook is het essentieel om te vertellen dat in Nederland meer zwemvaardigheid gewenst is, dan in het land van herkomst vaak gebruikelijk is.

Belemmeringen om zwemlessen te volgen

Nieuwkomers die al wat langer in Nederland wonen, zijn vaker bekend met de risico's van water. Zij willen graag dat hun kinderen leren zwemmen. Maar vaak is zwemles voor kinderen financieel of organisatorisch niet haalbaar. Tijd, geld en afstand kunnen voor nieuwkomersgezinnen grote belemmeringen vormen. Daarnaast is er niet altijd een aanbod voor zwemles voor oudere kinderen (10+). Dit is juist de groep die vaker zonder toezicht van ouders of badpersoneel gaat zwemmen in zwembaden, zwemplassen en rivieren. Ouders van nieuwkomers zijn vaak onvoldoende op de hoogte van de financiële regelingen van gemeenten om zwemles mogelijk te maken. De regelingen zijn bovendien niet altijd toereikend om een zwemdiploma A te halen.

⁶ Zie ook [Ik wil wel dat mijn kind leert zwemmen. Een onderzoek naar de factoren die de zwemvaardigheid beïnvloeden en de rol van allochtone ouders](#) (Mulier Instituut, 2009)

⁷ [Verkenning zwemveiligheid bij jonge nieuwkomers, 12-18 jaar](#), M. Hermans en Z. Bassa, Amsterdam: VeiligheidNL, januari 2018.

Culturele factoren

Het letterlijk niet kunnen zwemmen van de ouders, draagt bij aan achterstanden in zwemvaardigheid bij hun kinderen. De meeste ouders met een migratie-achtergrond kunnen zelf niet zwemmen, waardoor ze ook minder snel met hun kinderen naar een zwembad gaan. Bij islamitische ouders spelen ook religieuze redenen een rol. Gemengd zwemmen zien zij vanuit hun geloof als niet geoorloofd. Hierdoor komen de jonge kinderen van deze ouders vaak niet in aanraking met water en beschikken de ouders ook minder over informatie over particuliere zwemlessen.

Tips

- Neem het doel 'Ieder kind verlaat de basisschool met een zwemdiploma' op in het gemeentelijk beleid. Koppel dat aan schoolzwemmen voor primair onderwijs en borg dit in het beleid. Denk daarbij aan de nota lokaal gezondheidsbeleid, onderwijsbeleid, sportbeleid of specifieke nota's rond kwetsbare groepen. Zorg ervoor dat alle nieuwkomers in ieder geval zwemdiploma A kunnen halen.
- Faciliteer een vangnetregeling voor kinderen en jongeren die uit een gezin komen met onvoldoende financiële middelen om zwemles te volgen. Hier vallen nieuwkomersgezinnen vaak ook onder. Gemeenten kunnen een samenwerking aangaan met diverse fondsen hiervoor (zie kader).

GEMEENTELIJKE REGULERINGEN

Veel gemeenten hebben eigen regelingen om kinderen uit gezinnen met een laag inkomen te ondersteunen. Nieuwkomers komen hiervoor vaak in aanmerking.

JEUGDSPORTFONDS

Het Jeugdsportfonds geeft sportkansen aan kinderen en jongeren uit gezinnen waar onvoldoende geld is om lid te worden van een sportvereniging. In veel gemeenten kan door het Jeugdsportfonds zwemles (deels) worden bekostigd. Kijk voor meer informatie en mogelijkheden voor samenwerking op: [Jeugdsportfonds – Voor gemeenten](#).

STICHTING LEERGELD

Aanvullend op bestaande voorzieningen vanuit gemeenten zet Stichting Leergeld zich in om alle kinderen te laten meedoen op het gebied van onderwijs, sport, cultuur en welzijn. Ook zwemles is hier een voorbeeld van. Meer informatie over de mogelijkheden: [Leergeld](#).

PLONSFONDS

Het [plonsfonds](#) is onderdeel van Nationaal Fonds Kinderhulp en richt zich specifiek op het financieel ondersteunen bij zwemles.

KANSEN VOOR ALLE KINDEREN

Het samenwerkingsinitiatief [Kansen voor alle Kinderen](#) biedt de mogelijkheid om lokaal het pakket aan voorzieningen uit te breiden en meer kinderen te bereiken die niet onder minimaregelingen vallen.

- Zorg ervoor dat de doelgroep adequaat wordt voorgelicht over het belang en het aanbod van zwemles en de financiële regelingen hiervoor. Maak gebruik van maatschappelijke begeleiders (lokaal vluchtelingenwerk of andere organisaties) en buurtsportcoaches die nieuwkomers en hun ouders kunnen informeren over de mogelijkheden om te leren zwemmen. Ze kunnen hen ook helpen met de aanvraag voor de financiële tegemoetkoming en het zoeken van aansluiting bij bestaande of nieuwe zwemlesprogramma's in het lokale zwembad.
- Vraag bij de zwembaden in uw gemeente aandacht voor de kwetsbaarheid van sommige groepen. Organiseer jaarlijks een bijeenkomst waarin professionals (leerkrachten, zwembadpersoneel, toezicht-houders zwemwater) met elkaar in gesprek gaan over de risico's en waar op te letten.
- Ga, indien nodig, in gesprek met de lokale zwembaden over een optimale aansluiting van het huidige zwemles aanbod op de specifieke wensen en mogelijkheden van nieuwkomers.
- Een aantal gemeenten is al actief aan de slag gegaan met het verbeteren van de zwemvaardigheid van nieuwkomers in hun gemeente. Kijk voor inspirerende voorbeelden op: [Hoe verbeter je de zwemvaardigheid van statushouders?](#)

'ZWEMLES, EEN INVESTERING VOOR JE LEVEN!' MAAKT NIJMEEGSE KINDEREN ZWEMVAARDIG

Zwemvaardigheid is voor kinderen van levensbelang, zo vindt de Gemeente Nijmegen. En om de daad bij het woord te voegen heeft men het project ['Zwemles, een investering voor je leven!'](#) geïnitieerd. "Alle basisschoolkinderen zwemvaardig van school af, dat is ons streven", zo benadrukt Thijs de Mulder, buurtsportcoach van Nijmegen. Na het afschaffen van het schoolzwemmen heeft Gemeente Nijmegen het Zwemfonds opgericht. Daarnaast is een intensieve campagne gevoerd om de zwemvaardigheid onder de aandacht te brengen. Beiden niet zonder resultaat, zo laat De Mulder weten. "We merken dat het aantal kinderen dat zwemvaardig is toeneemt en dat ouders meer doordrongen zijn van het belang van leren zwemmen."

'IEDEREEN EEN A', ZWEMPROJECT IN BLADEL

In de omgeving van Bladel, de Kempen, is veel water en waterrecreatie te vinden. Niet iedereen heeft de financiële middelen om zwemonderwijs te volgen. Dat brengt risico's met zich mee. De gemeente Bladel vindt het belangrijk dat ieder kind dat van de basisschool afkomt, beschikt over een zwemdiploma A. Daarom werkt de gemeente samen met Stichting Leergeld, Stichting Vluchtelingenhulp en zwembad de Smagtenbocht aan het zwemproject ['Iedereen een A'](#).

Wethouder Joan Veldhuizen: "Kinderen mogen niet geremd worden in hun ontwikkeling omdat hun ouders geen zwemles kunnen betalen. Voor kinderen van statushouders is zwemles bovendien een manier om te integreren in de Nederlandse samenleving; om mee te doen. Dat vinden we belangrijk!"

2.2 Voorlichting over veilig zwemmen

Het voorlichten van nieuwkomers over de gevaren van water in hun moedertaal is een effectieve maatregel.

Uit onderzoek blijkt ook dat voorlichting aan met name jonge kinderen zelf, en in het bijzonder aan kinderen/jongeren met een migratieachtergrond, een goede preventieve maatregel zou kunnen zijn om verdrinking te voorkomen⁸.

Tips

- Zorg dat nieuwkomers informatie in eigen taal ontvangen over de risico's van water. De voorlichtingsbrochure '[Voorkom verdrinking](#)' van Veiligheid-NL is digitaal beschikbaar voor burgers in 16 verschillende talen (waaronder Arabisch, Farsi en Tigrinya). De voorlichting kan gegeven worden via de lokale Centra voor Jeugd en Gezin, GGD maar ook bijvoorbeeld via de inburgeringscursussen.
- Zorg dat nieuwkomers weten wat de risico's zijn in huis en in de wijk. Organisaties voor nieuwkomers (bijvoorbeeld vluchtelingenwerk of welzijnsorganisa-

ties), de jeugdgezondheidszorg, voorschoolse educatie en het onderwijs kunnen helpen bij de voorlichting aan ouders.

- Zorg dat nieuwkomers informatie krijgen over het belang van zwemles en wat zwemles inhoudt in Nederland. Dit [filmpje](#) in het Arabisch kan hierbij helpen.
- Bespreek met scholen die onderwijs verzorgen aan jonge nieuwkomers (bijvoorbeeld in de internationale schakelklassen of taalklassen) of zij voorlichting over zwemveiligheid kunnen verzorgen.
- Ligt uw gemeente aan de kust? Reddingsbrigade Nederland heeft ook een brochure ontwikkeld om ouders en kinderen te informeren over de veiligheid op het strand. Deze brochure is verkrijgbaar in het [Nederlands](#) en in het [Pools](#).

⁸ Verkennend onderzoek verdrinkingen / Mieke Cotterink, Wieke Ormel, Amsterdam : Stichting Consument en Veiligheid, 2010.

Bijlage: Meer informatie

Aandacht voor veiligheid van water in de wijk

Wilt u meer weten over het (kind)veilig aanleggen en beheren van water in uw gemeente, kijk dan op de website van [VeiligheidNL](#).

Waar kunnen inwoners veilig zwemmen?

Op [Zwemwater.nl](#) en op de gratis Zwemwaterapp is alles te vinden over de hygiëne en veiligheid van buitenzwemplekken in Nederland. Deze zwemplekken zijn aangewezen en onderzocht door Rijkswaterstaat, de provincies, de omgevingsdiensten en de waterschappen. Tijdens het zwemseizoen, van 1 mei tot 1 oktober, wordt de kwaliteit van de officiële zwemwaterlocaties nauwlettend in de gaten gehouden. Zorg er als gemeente voor dat deze informatie vindbaar is voor burgers.

Springen van bruggen en zwemmen in rivieren en kanalen

In de zomer zoeken veel mensen verkoeling en ontspanning in de grote rivieren en kanalen. Dit kan gevaarlijk zijn. Ondanks een zwemverbod in vaargeulen en bij bruggen, sluizen en havens, zijn er jaarlijks gewonden en doden te betreuren. Daarom heeft Rijkswaterstaat twee video's ontwikkeld en een brochure/poster om burgers te wijzen op de risico's. Meer informatie is te vinden op de [website](#) van Rijkswaterstaat. Zie ook de Infographic 'Zwemmen in rivieren en springen van bruggen levensgevaarlijk!' in [Arabisch](#) en [Tygrinya](#).

Alles over zwemles

De Nationale Raad Zwemveiligheid heeft de website [www.allesoverzwemles.nl](#) ingericht, die met name gericht is op ouders en burgers en waar allerlei praktische vragen en antwoorden over zwemlessen

zijn te vinden. Ook is er informatie over de Nationale Norm Zwemveiligheid, uitleg over de Nationale Zwemdiploma's van het Zwem-ABC en een zwemlocator waar zwemlesaanbieders zijn te vinden. Verwijs burgers als gemeente naar de website voor uitleg over zwemveiligheid, zwemdiploma's en waar zwemles te kunnen volgen.

Kennisproject NL Zwemveilig

Vanuit het kennisproject NL Zwemveilig (2016 – 2020) en de projectwebsite [www.nlzwemveilig.nl](#) wordt allerlei informatie over zwemveiligheid verzameld en gedeeld. Naast cijfers en achtergronden over o.a. verdrinking, zwemlessen en schoolzwemmen gaat het ook om praktijkvoorbeelden waarin gemeenten op diverse manieren betrokken zijn.

Belangrijke links

[VeiligheidNL - Rndom water](#)

[NL Zwemveilig](#)

[Alles over zwemles](#)

[Reddingsbrigade Nederland](#)

[Jeugdsportfonds – Voor gemeenten](#)

[Stichting Leergeld](#)

[COA- Voorlichtingsfolders preventie verdrinking](#)

[Gezond in Nederland](#)

Deze handreiking is een uitgave van Pharos in samenwerking met GGD GHOR Nederland en VeiligheidNL en vormt een onderdeel van het Kennisdelingsprogramma Gezondheid Statushouders.

Auteurs: Mieke Cotterink, Zeina Bassa, Mariëlle Hermans van VeiligheidNL, Bram Tuk en Anna de Haan van Pharos, Pauline Tichelman van GGD GHOR Nederland. Met bijdragen van: regiocoördinatoren Ondersteuningsprogramma Gezondheid Statushouders en Jarno Hilhorst van Nationale Raad Zwemveiligheid.

April 2018

veiligheid  **nl**
samen ongevallen voorkomen

De inhoud van deze handreiking is tot stand gekomen in samenwerking met VeiligheidNL; een onafhankelijk expertisecentrum met de missie om ongevallen te voorkomen door veilig gedrag te stimuleren.